

РИТОРИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ МИСЛЕМОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто специфіку риторичної діяльності, етапи риторичної діяльності, процес активізації мислемовного потенціалу особистості під час кожного етапу риторичної діяльності.

Ключові слова: риторична діяльність, мислемовний потенціал

The article examines the specificity of rhetorical activity, the stages of rhetorical activity, the process for activating the individual thinking and speaking ability during each stage of rhetorical activity.

Key words: rhetorical activity, individual thinking and speaking ability.

Риторична діяльність як універсальний механізм активізації мислемовного потенціалу є основою для розвитку риторичної компетентності особистості. Практика успішної риторичної діяльності залишається надзвичайно актуальною для процесу формування ефективного конкурентоспроможного спеціаліста, готового до гармонійної риторичної взаємодії з однолітками, членами родини, колективом, різними соціальними інститутами.

Аналіз останніх джерел. Аналіз наукових досліджень підтверджує, що проблема активізації мислемовного потенціалу особистості засобами риторичної діяльності викликає жвавий інтерес у сучасних науковців, вчених-дидактів, вчителів-практиків. Так, роль риторичного та мовного компонентів у структурі риторичної діяльності досліджують Я.В. Білоусова, М.С. Вашуленко, А.В. Воробйова, Н.Б. Голуб, І.А. Зязюн, А.І. Капська, М.І. Пентилюк, С.М. Мартиненко, Л.І. Мацько, Л.П. Ткаченко, Г.М. Сагач та інші.

Зокрема, про важливість і актуальність риторичної діяльності як механізму активізації мислемовного потенціалу особистості пише у дисертаційному дослідженні Г.М. Сагач. Я.В. Білоусова теоретично обґрунтовує та експериментально перевіряє вплив риторичної діяльності на формування риторичної культури у навчально-виховному процесі. Н.Б. Голуб визначає теоретико-методологічні засади та психолого-педагогічні умови сучасної методики розвитку мислемовного потенціалу. У дослідженні Л.П.Ткаченко здійснюється теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка змісту та технології риторичної діяльності в системі професійного навчання.

Питання активізації мислемовного потенціалу особистості засобами риторичної діяльності потребує постійного перегляду з точки зору перманентних змін, що пов'язані з використанням інноваційних технологій у навчальному процесі. **Метою нашої статті** є визначення поняття «риторична

діяльність»; виокремлення основних компонентів риторичної діяльності для активізації мислемовного потенціалу особистості.

Риторичну діяльність визначають як процес створення, редагування та виголошення риторичного тексту, що реалізується засобами мови усно або письмово, враховуючи специфіку аудиторії. Риторичну діяльність здійснюють з метою якісного, ефективного, гармонізуючого впливу на адресата (адресатів) у ході спілкування, задоволення комунікативних потреб, а також подальшої рефлексії. Визначаючи сутність поняття «риторична діяльність», Л. Н. Горобець наголошує на її особливій категорії «словесної побудови, яка пов'язана з цілеспрямованим відбором та застосуванням мовних засобів, що базується на критерії інтенційності (від лат *intentio* – намір, прагнення)» [2]. Отже, під час риторичної діяльності промовець проявляє свою індивідуальність, але не висловлює думку імпровізовано, оратор свідомо планує, розробляє текст, який має логічну структуру, викликає певну рефлексивну реакцію слухачів, мінімізує їхню пасивність, регулює інтенсивність емоційного впливу.

Процес формування риторичної діяльності проходить три етапи: усне обговорення, підготовка письмового викладу та безпосереднє виголошення промови. Завдання першого етапу – стимулювати мислемовну діяльність, гармонізувати атмосферу спілкування, активізувати особистий творчий потенціал. Другий етап зосереджено на редагуванні письмового викладу матеріалу з точки зору логічної впорядкованості, правильності побудови фраз, наявності мовних та мовленнєвих засобів виразності, зв'язності сполучників, використання широкої палітри синонімів. На цьому етапі важливо вміти використовувати логіко-структурні схеми, структурувати дискурс за допомогою систем графічної організації. Останній етап риторичної діяльності – етап публічного виступу – мобілізує вербальні й невербальні здібності промовця, активізує вміння змінювати стратегію та тактики поведінки під час промови. Реакція аудиторії сприяє рефлексії на письмово-мовленнєве оформлення думки, що в подальшому виховує відповідальність за значення кожного слова та знака.

Риторична діяльність може відбуватись на різних рівнях: внутрішній діалог, зовнішній діалог, монолог, полілог, дискусія, конфлікт. Активізація такої мислемовної діяльності навчає володіти алгоритмом поведінки, визначати комунікативну стратегію та тактику, встановлювати симетричність висловлювань у різноманітних видах дискурсу. Практика риторичної діяльності вдосконалює слово, поведінку та корегує імідж майбутнього ритора.

Необхідність досягати раціональної стрункості дискурсу оратора передбачає вдосконалення розумових процесів (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, аналогія, узагальнення), дотримання законів формальної логіки. Риторична діяльність однозначно сприяє отриманню, взаємообміну знаннями, уявленнями, ідеями задля встановлення гармонійних взаємовідносин. Риторична діяльність стає ефективною за умови її

інформаційної насиченості, актуальності, проблемності, обговорюваності з метою раціонального пошуку істини.

Таким чином, риторична діяльність є особливим видом мислемовної діяльності особистості, що потребує оволодіння відповідними знаннями, сформованості певних умінь, навичок. Така діяльність реалізує здатність особистості та реальну її готовність свідомо створювати, редагувати та виголошувати риторичні тексти з метою запланованого впливу на опонента та гармонізації спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоусова Я. В. Формування риторичної культури студентів гуманітарних факультетів у навчально-виховному процесі : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2004. 20 с.
2. Горобець Л. Н. Педагогічна риторика в системі професійної підготовки вчителя нефілолога. Вісті державного педагогічного університету. 2017. Випуск № 42. С. 132 –144.
3. Горобець Л. Н. Риторичні жанри педагогічного дискурсу. Вісті державного педагогічного університету. 2018. № 62. С. 219 – 225.
4. Комплексний підхід до фахової підготовки сучасного вчителя початкових класів: монографія / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Глухів: РВВ ДНПУ ім. О. Довженко, 2012. 312 с.
5. Мартиненко С. М. Бондаренко Г. Л. Особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєвориторичної діяльності. Рідна мова (Квартальник українського вчительського товариства у Польщі). 2013. №19. С. 82 – 88.
6. Сагач Г. Вибрані твори: У 5 т. Т.1: Риторика: «Златоуст». Рівне: ПП ДМ, 2006. 288 с.
7. Ткаченко Л.П. Риторика в системі професійного навчання: історія становлення навчальної дисципліни: монографія. Харків. 2016. 428с.

Науковий керівник кандидатка педагогічних наук, доцентка Воробйова А.В.